

ΟΙ ΣΛΟΒΑΚΟΙ

Από τον 7^ο μέχρι τον 20^ο αι.

Εισαγωγή

Η ιστορία της σύγχρονης Σλοβακίας ξεκινά από τα τέλη του 5^{ου} αιώνα, όταν σλαβικές φυλές εισχώρησαν στην περιοχή νοτίως της οροσειράς των Καρπαθίων. Η ακριβής γεωγραφική προέλευση των φυλών αυτών είναι αβέβαιη, αλλά τα αρχαιολογικά στοιχεία δείχνουν ότι προήλθαν από περιοχές βορειοανατολικά των Καρπαθίων. Κατά τη διάρκεια μίας βαθμιαίας μετανάστευσης, η οποία διήρκεσε έως και τον 7^ο αιώνα, οι Σλάβοι εγκαταστάθηκαν στη λεκάνη του Μέσου Δούναβη. Αν και σχημάτισαν χωριά και ανέπτυξαν μία γεωργική οικονομία, δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να δείχνει ότι οι φυλές αυτές δημιούργησαν κάτι που να μοιάζει με οργανωμένη πολιτεία.

Τον 6^ο αιώνα, οι Άβαροι, ένας νομαδικός λαός προερχόμενος, πιθανώς, από την Κεντρική Ασία, εισέβαλε στην περιοχή του Δούναβη. Μέχρι το τέλος του αιώνα είχαν κατακτήσει μία απέραντη έκταση η οποία, μαζί με άλλες περιοχές νοτίως του ποταμού Δούναβη, περιελάμβανε το νότιο τμήμα της σημερινής Σλοβακίας. Εκτός από το να υποτάσσουν λαούς στην αυτοκρατορία τους, οι Άβαροι λεηλατούσαν και τρομοκρατούσαν τις παρακείμενες περιοχές. Τη δεκαετία του 620, υπό την ηγεσία του Σάμο, ενός Φράγκου εμπόρου, αρκετές σλαβικές φυλές ενώθηκαν για να αντισταθούν στην κυριαρχία των Αβάρων. Η αυτοκρατορία του Σάμο, η οποία είχε ως κέντρο τη Μοραβία και επεκτεινόταν ανατολικά έως την κεντρική Σλοβακία, γρήγορα διαλύθηκε μετά τον θάνατό του, το 658. Το 796, οι Φράγκοι νίκησαν τους Αβάρους και, ουσιαστικά, έβαλαν τέλος στην κυριαρχία τους στην Κεντρική Ευρώπη. Φοβούμενος την επέκταση της Φραγκικής Αυτοκρατορίας προς τα ανατολικά, ο Μοϊμίρ, ένας Μοραβός ηγεμόνας, είχε οργανώσει, μέχρι το 830, ένα μοραβικό κράτος. Εν τω μεταξύ, μία άλλη σλαβική ηγεμονία, η Νίτρα, είχε αναπτυχθεί στη δύση. Αν και η ιστορία της καλύπτεται από σκοτάδι, η παράδοση υποστηρίζει ότι η Νίτρα εμφανίσθηκε στις αρχές του 9^{ου} αιώνα. Ο πρίγκιπας Πριμπίνα έχτισε το κάστρο του στη Νίτρα, όπου ανήγειρε επίσης μία εκκλησία η οποία, όταν καθαγιάσθηκε, το 828, από τον αρχιεπίσκοπο του Σάλτζμπουργκ, έγινε η πρώτη χριστιανική εκκλησία στον σλαβικό κόσμο. Το 833, ο Μοϊμίρ νίκησε τον Πριμπίνα και προσάρτησε τα εδάφη του. Η συγχώνευση της ηγεμονίας της Νίτρα και του κράτους της Μοραβίας δημιούργησε την αυτοκρατορία της Μεγάλης Μοραβίας.

Ο Μοϊμίρ κατόπιν καθαιρέθηκε, αλλά υπό τους διαδόχους του, τον Ραστισλάβ (846-869) και τον Σβιατοπλούκ (870-894), η Μεγάλη Μοραβία επεκτάθηκε. Τα ακριβή όρια της αυτοκρατορίας αυτής δεν είναι γνωστά. Εντούτοις, όταν έφθασε στο απόγειό της κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Σβιατοπλούκ (του Σφενδοπλόκου των βυζαντινών πηγών), περιελάμβανε τη Μοραβία, τη Βοημία, τη νότια Πολωνία, τη βορειοδυτική Ουγγαρία, και το μεγαλύτερο μέρος της σύγχρονης Σλοβακίας. Μολονότι τα σύνορα της αυτοκρατορίας της Μεγάλης Μοραβίας

κυμαίνονταν και η πολιτική οργάνωση ήταν χαλαρή, ήταν ένα από τα πρώτα σταθερά σλαβικά κράτη στην ιστορία. Η αυτοκρατορία της Μεγάλης Μοραβίας ήταν επίσης σημαντική διότι, κατά τη διάρκεια της ύπαρξής της, σημειώθηκε η μεταστροφή των Σλάβων στον χριστιανισμό.

Στις αρχές του 9^{ου} αιώνα ο Ραστισλάβος απευθύνθηκε στον Βυζαντινό αυτοκράτορα Μιχαήλ Γ΄ για να του στείλει ιεραποστόλους που θα μπορούσαν να κηρύξουν τον χριστιανισμό μεταξύ των Σλάβων στις δικές τους γλώσσες. Το 863, ο αυτοκράτωρ έστειλε δύο αδελφούς, τον Κωνσταντίνο και τον Μεθόδιο, οι οποίοι έμειναν γνωστοί στην ιστορία ως οι «απόστολοι των Σλάβων.» Ο Κωνσταντίνος, που αργότερα έλαβε το όνομα Κύριλλος, δημιούργησε ένα αλφάβητο για τη σλαβική γλώσσα. Με αυτό το αλφάβητο ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος μετέφρασαν την Αγία Γραφή και τα λειτουργικά βιβλία από τα ελληνικά στην εκκλησιαστική σλαβονική (παλαιοσλαβική) γλώσσα. Κηρύσσοντας στα τοπικά ιδιώματα, οι ιεραπόστολοι αυτοί μετέστρεψαν επιτυχώς τους Σλάβους στον χριστιανισμό του Βυζαντίου. Το 880, μία παπική βούλα ενέκρινε τη σλαβική λειτουργία και χειροτόνησε τον Μεθόδιο αρχιεπίσκοπο της Μοραβίας. Όμως, μετά τον θάνατο του Μεθοδίου, το 885, ο παπός Στέφανος Ε΄ αντέστρεψε την πολιτική του προκατόχου του και απαγόρευσε τη χρήση της σλαβικής λειτουργίας. Ως αποτέλεσμα, κατά τη διάρκεια της δεκαετία του 890, η λατινική λειτουργία άρχισε να αντικαθιστά την εκκλησιαστική σλαβονική γλώσσα στην αυτοκρατορία της Μεγάλης Μοραβίας.

Οι Σλοβάκοι υπό την κυριαρχία των Ούγγρων

Ο Σβιατοπλούκ, ο ισχυρός ηγέτης της αυτοκρατορίας της Μεγάλης Μοραβίας, πέθανε το 894. Οι έριδες μεταξύ των γιων του, Μοϊμίρ Β΄ και Σβιατοπλούκ Β΄, στη συνέχεια, προκάλεσαν αταξία στο κράτος, αλλά ήταν μία εξωτερική εισβολή που τελικά το καταδίκασε. Στις αρχές του 10^{ου} αιώνα, οι Μαγυάροι, ένας ημι-νομαδικός λαός από τα βορειοανατολικά, άρχισε να περνά τα νότια σύνορα της αυτοκρατορίας της Μεγάλης Μοραβίας. Οι εισβολές συνεχίστηκαν μέχρι το 906, όταν οι Μαγυάροι (αργότερα γνωστοί ως Ούγγροι) νίκησαν και σκότωσαν τον πρίγκιπα Μοϊμίρ Β΄. Μετά από την ήττα αυτήν, η αυτοκρατορία έπαψε να υφίσταται και η σημερινή Σλοβακία βρέθηκε υπό την εξουσία των Μαγυάρων. Για τα επόμενα 1000 χρόνια η σλοβακική και ουγγρική ιστορία θα παραμείνουν αδιαίρετες.

Αν και η σλαβική σύνθεση του πληθυσμού της σήμαινε ότι η βόρεια περιοχή όπου ζούσαν οι Σλοβάκοι θα ήταν μία περιοχή με διακριτό πολιτισμό, οι Μαγυάροι δεν την μεταχειρίστηκαν ως ξεχωριστή πολιτική οντότητα. Παρά ταύτα, ο Στέφανος (997-1038), που στέφθηκε πρώτος βασιλιάς της Ουγγαρίας, το έτος 1000, εγκαθίδρυσε ένα διοικητικό σύστημα που άσκησε μακροπρόθεσμες επιδράσεις στη Σλοβακία και τους κατοίκους της. Για να κυβερνήσει το βασίλειό του, ο Στέφανος ανέπτυξε ένα σύστημα κομητειών, το οποίο διαίρεσε το βασίλειο σε γεωγραφικές περιοχές, καθεμία από τις οποίες είχε ως κυβερνήτη από έναν *ispán* (διαχειριστή) διορισμένο από τον βασιλιά. Όπως εξελίχθηκε στη συνέχεια το σύστημα των κομητειών, Μαγυάροι διορισμένοι από τον βασιλιά διοικούσαν συνήθως τη βόρεια Ουγγαρία, όπου ζούσαν Σλοβάκοι. Οι κατώτεροι αξιωματούχοι των κομητειών και τα μέλη των τοπικών συνελεύσεων ήταν, επίσης, συνήθως, Μαγυάροι. Κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων αιώνων μετά την ανάληψη της εξουσίας από τους Μαγυάρους, φαίνεται ότι οι Σλοβάκοι παρέμειναν ο μόνιμα εγκατεστημένος λαός, που ζούσε σε ήδη ιδρυμένες κοινότητες. Νέοι οικισμοί αναπτύχθηκαν κοντά στους ήδη υπάρχοντες. Στην εποχή που εκτείνεται από τον 12^ο έως τον 14^ο αιώνα, εντούτοις, ορισμένοι Σλοβάκοι μετανάστευσαν από τη λεκάνη του Δούναβη προς τα βόρεια, στις ακατοίκητες ορεινές περιοχές της κεντρικής και ανατολικής Σλοβακίας. Ανεξάρτητα από το πού ζούσαν, οι περισσότεροι Σλοβάκοι ασχολούνταν με τη γεωργία.

Καθώς η Ουγγαρία ανέπτυξε ένα φεουδαρχικό σύστημα, η πλειονότητα των Σλοβάκων υποβιβάστηκε στην τάξη των δουλοπαροίκων και υποβλήθηκε στις αναστολές και τις περιορισμένες ευκαιρίες που χαρακτήριζαν τις φεουδαρχικές κοινωνίες. Στο πλαίσιο αυτού του συστήματος οι δουλοπάροικοι παρείχαν υποχρεωτική εργασία (αγγαρείες), πλήρωναν φόρους και υπηρετούσαν στρατιωτική θητεία, αλλά δεν είχαν κανένα πολιτικό δικαίωμα. Τον 13^ο αιώνα, ελάχιστοι δουλοπάροικοι ήταν μόνιμα προσδεμένοι σε έναν κύριο. Οι περισσότεροι ήταν αγρότες που εργάζονται στους οικισμούς, οι οποίοι, μόλις ικανοποιούσαν όλες τις υποχρεώσεις τους, ήταν ελεύθεροι να μετακινηθούν. Εντούτοις, μετά τα μέσα του 15^{ου} και έως τον 16^ο αιώνα, η ελευθερία κινήσεών τους μειώθηκε στο ελάχιστο,

καθώς οι ουγγρικοί νόμοι επέκτειναν τις υποχρεώσεις των δουλοπαροίκων και περιόρισαν την κινητικότητά τους.

Οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες στη Σλοβακία περιπλέχτηκαν ακόμη περισσότερο από την άφιξη Γερμανών αποίκων, μία μετακίνηση που ξεκίνησε τον 13^ο αιώνα. Μετά από μία βίαιη, αλλά σύντομη εισβολή από τους Μογγόλους, το 1241, οι βασιλείς της Ουγγαρίας δέχθηκαν ευνοϊκά τη μετανάστευση των Γερμανών στις βόρειες επαρχίες της. Αυτές οι εγκαταστάσεις αποίκων λειτουργούσαν ως μία προστατευτική ζώνη ενάντια σε μελλοντικές εισβολές στις αραιοκατοικημένες περιοχές της Σλοβακίας. Οι ξένοι άποικοι βοήθησαν, επίσης, στην αύξηση του πληθυσμού των περιοχών που είχαν λεηλατηθεί από τους εισβολείς. Επιπλέον, οι Γερμανοί έφεραν στην περιοχή τις δεξιότητες και την εμπορική πείρα τους. Επιδιώκοντας να ενθαρρύνουν αυτήν τη μετανάστευση και, επίσης, να δημιουργήσουν μία αστική τάξη εξαρτημένη από το Στέμμα, οι μονάρχες της Ουγγαρίας χορήγησαν ειδικά προνόμια στους Γερμανούς αποίκους και τους απάλλαξαν από τον έλεγχο των αξιωματούχων των κομητειών. Γερμανοί μετανάστευσαν στις περιοχές της Σλοβακίας, όπου υπήρχαν ορυχεία, εγκαταστάθηκαν στις πόλεις και ανέπτυξαν τη βιομηχανία εξόρυξης. Συγκεντρωμένες στις εμπορικές και μεταλλευτικές περιοχές, οι γερμανικές πόλεις εξελίχθηκαν σε θύλακες με διοικήσεις βασισμένες σε ειδικούς νόμους.

Η γερμανική εισροή πληθυσμού άσκησε πολλαπλές επιδράσεις στους Σλοβάκους. Αν και μόνον οι Γερμανοί μπορούσαν να είναι κύριοι κοινοτικών γαιών, η άνοδος των εμπορικών πόλεων, πιθανώς, προσέφερε ευκαιρίες σε ορισμένους Σλοβάκους τεχνίτες. Εντούτοις, σύμφωνα με κάποιες εκτιμήσεις, μέχρι τον 15^ο αιώνα, πιθανώς, το 80% των Σλοβάκων ήταν χωρικοί που ανήκαν στην τάξη των δουλοπαροίκων. Γενικά, επομένως, το σύνολο του σλοβακικού πληθυσμού απολάμβανε ελάχιστα δικαιώματα, ενώ οι Γερμανοί διέθεταν ειδικά προνόμια.

Οι συγκρούσεις σε άλλα βασίλεια έφεραν στην περιοχή άλλους λαούς, οι οποίοι μακροπρόθεσμα θα ασκούσαν σημαντική επίδραση στη σλοβακική κοινωνία. Η θρησκευτική αναταραχή που ταλαιπωρούσε το Βασίλειο της Βοημίας, τον 15^ο αιώνα, πέρασε τα σύνορα και εξαπλώθηκε στη βόρεια Ουγγαρία. Οι Χουσιτικοί Πόλεμοι, οι οποίοι ξέσπασαν μετά την εκτέλεση του αντιπαπικού μεταρρυθμιστή Ιωάννη Χους, το 1415, επεκτάθηκαν στη Σλοβακία. Στις αρχές της δεκαετίας του 1440, υπό την ηγεσία του Ζίσκα του Μπράντυς, ενός Τσέχου ευγενούς, οι στρατοί των Χουσιτών προέλασαν στην περιοχή. Επί σχεδόν 20 χρόνια ο Ζίσκα είχε τον έλεγχο των εδαφών από τη Νίτρα στα δυτικά έως το Κόσιτσε στα ανατολικά. Επίσης, κατά τη διάρκεια των θρησκευτικών πολέμων στη Βοημία, Τσέχοι Χουσίτες πρόσφυγες κατέφυγαν στη Σλοβακία, όπου, πολλοί, εγκαταστάθηκαν μόνιμα.

Η Μεταρρύθμιση και η Αντιμεταρρύθμιση στη Σλοβακία

Η Προτεσταντική Μεταρρύθμιση του 16^{ου} αιώνα άσκησε βαθύτερη επίδραση στη Σλοβακία από ό,τι οι Χουσίτες πρόδρομοί της. Ο Λουθηρανισμός έφθασε στη Σλοβακία μέσω των γερμανικών πολέων της και γρήγορα διαδόθηκε στον σλοβακικό πληθυσμό. Ξεκινώντας ως αστικό φαινόμενο που το ασπάσθηκε η αριστοκρατία, ήδη στα μέσα του αιώνα, ο Λουθηρανισμός είχε προσελκύσει τους Σλοβάκους αγρότες. Την ίδια εποχή που η Μεταρρύθμιση κέρδιζε έδαφος, το Βασίλειο της Ουγγαρίας αντιμετώπιζε τις προκλήσεις από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στα νότια σύνορά του. Οι Οθωμανοί Τούρκοι εισέβαλαν στο βασίλειο και κατάφεραν συντριπτική ήττα επί των ουγγρικών δυνάμεων στο Μόχας, το 1526. Το αποτέλεσμα ήταν ένα μεγάλο τμήμα του βασιλείου να καταληφθεί από τους Τούρκους. Η αρχική επικράτεια της Ουγγαρίας διαιρέθηκε, τελικά, σε τρεις γεωγραφικές περιοχές, με τη Σλοβακία να περιλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της δυτικής περιφέρειας. Το 1547, μετά από μία συνθήκη ειρήνης με τον Τούρκο σουλτάνο, ο Φερδινάνδος Α΄, που ανήκε στη δυναστεία των Αψβούργων, αναγνωρίστηκε ως βασιλιάς μίας βορειοδυτικής περιοχής που περιελάμβανε το μεγαλύτερο μέρος της σημερινής Σλοβακίας. Η περιοχή αυτή έμεινε γνωστή ως Βασιλική Ουγγαρία. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1540 και εξής, η Σλοβακία παρέμεινε τμήμα της Ουγγαρίας, αλλά, επειδή έγινε μέρος της αυτοκρατορίας των Αψβούργων, η περιοχή επηρεάστηκε από τις πολιτικές τόσων των Μαγυάρων επικυρίαρχων, όσο και της αυτοκρατορικής κυβέρνησης στη Βιέννη.

Η επικράτεια, που αργότερα θα γινόταν η σύγχρονη Σλοβακία, απολάμβανε μία πρωτοφανή θέση στη Βασιλική Ουγγαρία. Με το νότιο ήμισυ του αρχαίου ουγγρικού βασιλείου υπό τουρκική κυριαρχία και τη Βασιλική Ουγγαρία αποθνημένη βορείως του ποταμού Δούναβη, η Σλοβακία έγινε το οικονομικό, πολιτικό, πολιτιστικό και θρησκευτικό κέντρο του κράτους. Το 1536, η Μπρατισλάβα, η οποία στα ουγγρικά ονομαζόταν Rozsony, έγινε πρωτεύουσα της Ουγγαρίας. Τα κύρια κυβερνητικά γραφεία μεταφέρθηκαν στην πόλη αυτή και εκεί συνεδρίαζε συνήθως η ουγγρική Δίαιτα. Η Μπρατισλάβα ορίστηκε ως πόλη στέψης, δηλαδή το μέρος όπου θα στέφονταν οι βασιλικοί ηγεμόνες της Ουγγαρίας. Φεύγοντας για να σωθεί από τους Τούρκους, το 1543, ο αρχιεπίσκοπος του Έστεργκομ βρήκε καταφύγιο στην Τρνάβα, μία πόλη στα βορειοδυτικά της Μπρατισλάβα. Η Σλοβακία έγινε έτσι κέντρο της εκκλησιαστικής ιεραρχίας του βασιλείου.

Ως αποτέλεσμα της τουρκικής εισβολής, η Σλοβακία πλημμύρισε από ευγενείς που ζητούσαν καταφύγιο. Από μία άποψη η μετανάστευση αυτή ωφέλησε τους Σλοβάκους. Η εισροή της κατώτερης αριστοκρατίας στις πόλεις εγκαινίασε μία επίθεση ενάντια στα ειδικά προνόμια που παραδοσιακά κατείχαν οι Γερμανοί κάτοικοι. Στους ευγενείς χορηγήθηκε, επίσης, η άδεια να αγοράζουν ακίνητα στις εμπορικές και μεταλλευτικές πόλεις. Αυτή η σταδιακή αφαίρεση των προνομίων των Γερμανών συνεχίστηκε έως και τον 17^ο αιώνα.

Τα πολιτικά κέρδη, που ωφέλησαν τους μη Γερμανούς κατοίκους των πόλεων, δεν αντιστάθμισαν τα καταστρεπτικά αποτελέσματα που είχαν η εισροή των ευγενών και, επιπλέον, οι συνεχείς εχθροπραξίες στους κατοίκους της Σλοβακίας.

Παραδείγματος χάριν, οι ευγενείς κέρδισαν τον έλεγχο των επαγγελματιών που σχετίζονταν με τη σφαγή ζώων και της πώλησης οινοπνευματωδών προϊόντων, οφέλη που τους επέτρεψαν να εκμεταλλεύονται τους Σλοβάκους αγρότες. Η παραχώρηση γαιών στους πρόσφυγες ευγενείς, μαζί με την επέκταση των ήδη υπαρχόντων αρχοντικών φέουδων, μείωσαν τη διαθέσιμη εύφορη γη και συμπίεσαν περαιτέρω τους χωρικούς. Ο πόλεμος είχε ιδιαίτερα δυσμενή επίδραση στις πόλεις. Εκτός από την πληρωμή επαχθών φόρων για τη συντήρηση των βασιλικών στρατευμάτων, οι πόλεις επιβαρύνονταν και με την άμυνά τους. Ο πληθωρισμός που προκλήθηκε από τον πόλεμο κατάστρεψε τους κατοίκους των πόλεων και ειδικά τους εργάτες ορυχείων στην κεντρική Σλοβακία. Η δυσσέσκεια μεταξύ των τελευταίων περιστασιακά εκδηλωνόταν με εξεγέρσεις. Η οικονομική δυσπραγία που έπληξε τις πόλεις και τους εργάτες ορυχείων επιδεινώθηκε από την απαίτηση των αριστοκρατών να σεβαστεί η μοναρχία τα παραδοσιακά προνόμιά τους, συμπεριλαμβανομένης της απαλλαγής από τη φορολογία. Έτσι, σε ένα βασίλειο που είχε περιοριστεί σημαντικά, μετά τη δεκαετία του 1540, το μεγαλύτερο μέρος των λειτουργικών και αμυντικών δαπανών της Βασιλικής Ουγγαρίας το επωμίσθησαν οι κάτοικοι της Σλοβακίας. Η εγγύτητα προς τους Τούρκους έκανε τη ζωή στις παραμεθόριες περιοχές ακόμη δυσκολότερη. Μεταξύ των ετών 1552 και 1575, οι Τούρκοι προωθήθηκαν προς βορρά και κατέλαβαν ακόμη περισσότερα εδάφη κοντά στη μεταλλευτική περιοχή της Σλοβακίας. Με την απειλή των ληλασιών, οι Τούρκοι εξανάγκασαν επίσης σε καταβολή φόρου υποτέλειας τις περιφέρειες κατά μήκος των συνόρων που ήταν κοντά, αλλά όχι εντός της τουρκικής επικράτειας.

Η τουρκική κατοχή της Ουγγαρίας έληξε, το 1699, με την Ειρήνη του Κάρλοβιτς, η οποία έθεσε τέρμα στη μακροχρόνια εισβολή. Ο Οθωμανός σουλτάνος παραχώρησε σχεδόν όλες τις ουγγρικές κτήσεις του στους Αψβούργους. Για μικρά τμήματα του σλοβακικού λαού, η περίοδος της Βασιλικής Ουγγαρίας είχε φέρει μία βελτίωση στην κατάστασή τους. Η χαλάρωση του γερμανικού μονοπωλίου στις εμπορικές και μεταλλευτικές πόλεις ενθάρρυνε την εμφάνιση μίας τάξης Σλοβάκων αστών. Επίσης, ως ανταμοιβή για τις στρατιωτικές υπηρεσίες τους εναντίον των Τούρκων, ορισμένοι Σλοβάκοι εισήλθαν στις τάξεις της κατώτερης αριστοκρατίας. Η κατάσταση των χωρικών, εντούτοις, επιδεινώθηκε κατά τη διάρκεια του μεσοδιαστήματος των σχεδόν 150 ετών.

Η Προτεσταντική Μεταρρύθμιση, η οποία μόλις ξεκινούσε όταν εισέβαλαν οι Τούρκοι στην Ουγγαρία, συνεχίστηκε ακόμη και στη διάρκεια του πολέμου ενάντια στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Καθώς η Μεταρρύθμιση απλωνόταν στη χώρα, ο Λουθηρανισμός προσέελκυσε πολλούς Σλοβάκους, ενώ οι Μαγυάροι στράφηκαν στη Μεταρρυθμισμένη Εκκλησία. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, στις αρχές του 17^{ου} αι., οι Διαμαρτυρόμενοι στη Βασιλική Ουγγαρία υπερεπερέεσαν αριθμητικώς των Καθολικών σε αναλογία τέσσερα προς ένα. Αυτές οι εντυπωσιακές επιτυχίες παρακίνησαν σε δράση τόσο τον κλήρο, όσο και τους πιστούς στον πάπα της Ρώμης κοσμικούς ηγέτες και υπήρξαν το έναυσμα για την Αντιμεταρρύθμιση. Η αντίδραση αυτή, η οποία στόχευσε να ανακόψει την πορεία της Μεταρρύθμισης και να αντιστρέψει τα κέρδη των Προτεσταντών, ξεκίνησε με νωθρότητα και προχώρησε πιο αργά στην Ουγγαρία απ' ό,τι στις δυτικές περιοχές υπό τον έλεγχο των Αψβούργων.

Οι απόπειρες για «επανακαθολικισμό» ξεκίνησαν ήδη από το 1604, αλλά η εντατική προσπάθεια να εξαναγκαστεί ο πληθυσμός να επιστρέψει στην εκκλησία που ελεγχόταν από την παποσύνη δεν εγκαινιάστηκε παρά μετά το 1616. Η Αντιμεταρρύθμιση, που συνεχίστηκε καθ' όλη τη διάρκεια του 17^{ου} αιώνα, δεν είχε τόσο πλήρη αποτελέσματα στο Βασίλειο της Ουγγαρίας όσο αλλού. Έως τις αρχές του 18^{ου} αιώνα, περίπου 20% του πληθυσμού της βόρειας Ουγγαρίας παρέμεναν Διαμαρτυρόμενοι. Οι Λουθηρανοί αποτελούσαν την πλειοψηφία των Σλοβάκων μη Καθολικών.

Οι προσπάθειες να επιβληθεί η υποταγή στην παποσύνη συνάντησαν αντίσταση από τους Μαγυάρους ευγενείς που είχαν ασπασθεί τον προτεσταντισμό. Συνεπώς, εκτός του πολέμου ενάντια στους Τούρκους, κατά τη διάρκεια του 17^{ου} αιώνα, το βασίλειο αναταρασσόταν και από θρησκευτικές συγκρούσεις, εμφυλίους πολέμους και εξεγέρσεις. Οι διαμάχες αυτές, που συχνά περιελάμβαναν αιματοχυσία και τη λεηλασία χωριών και πόλεων, κατέστησαν τη ζωή άθλια για τους κατοίκους της Σλοβακίας. Χωρικοί και κάτοικοι των πόλεων υπέφεραν το ίδιο. Υπέμειναν την κατάσταση αυτή μέχρι το 1711, όταν επιτέλους η εποχή των θρησκευτικών και εμφυλίων πολέμων έφτασε στο τέλος της.

Η Μεταρρύθμιση και η Αντιμεταρρύθμιση άσκησαν μόνιμη πολιτιστική επίδραση πέρα από το ότι έκαναν τους Σλοβάκους έναν θρησκευτικά ποικιλόμορφο λαό. Οι Σλοβάκοι προτεστάντες υιοθέτησαν τη Βίβλο Kralická (Βίβλος του Κράλιτσε), που δημοσιεύθηκε στην τσεχική (1579 - 1593), και, συνεπώς, η τελευταία απέβη η λειτουργική γλώσσα τους. Στη συνέχεια, η τσεχική έγινε η γλώσσα της αλληλογραφίας για τη μορφωμένη προτεσταντική διανόηση που επέζησε της Αντιμεταρρύθμισης. Οι προσπάθειες να κατασταλεί ο Προτεσταντισμός οδήγησαν επίσης στην ίδρυση δύο πανεπιστημίων: της Τρνάβα (1635) και του Κόσιτσε (1657). Τα δύο αυτά ιδρύματα ελέγχονταν αμφότερα από τους Ιησουίτες και στόχευαν στη δημιουργία ενός μορφωμένου καθολικού κλήρου. Η Μεταρρύθμιση και η Αντιμεταρρύθμιση, επομένως, προκάλεσαν την ανάδειξη μίας σλοβακικής διανόησης στην οποία κυριαρχούσαν προτεστάντες και καθολικοί κληρικοί. Η διανόηση αυτή ηγήθηκε της εθνικής αφύπνισης των Σλοβάκων, μίας προσπάθειας που ξεκίνησε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα για να δημιουργήσει ένα συναίσθημα εθνικής ιδιαιτερότητας μεταξύ των Σλοβάκων υπηκόων της Ουγγαρίας.

Η εθνική αφύπνιση των Σλοβάκων

Αν και οι περισσότεροι Σλοβάκοι ζούσαν σε μια μάλλον σαφώς καθορισμένη περιοχή, η οποία έγινε γνωστή ως Άνω Ουγγαρία, δεν απέκτησαν εθνική συνείδηση ως ξεχωριστός λαός, ή «έθνος». Αντ' αυτού, κατά τη διάρκεια των πρώτων εννέα αιώνων υπό τον έλεγχο των Μαγυάρων, οι Σλοβάκοι κάτοικοι συνήθως αυτοπροσδιορίζονταν ως «Σλάβοι» ή «Σλάβοι της Ουγγαρίας». Παρά ταύτα, ανέπτυξαν, πράγματι, έναν λαϊκό πολιτισμό που χαρακτηριζόταν από περιφερειακές παραλλαγές και μιλούσαν διαλέκτους μίας κοινής γλώσσας. Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, αυτή η κοινή γλώσσα έγινε η βάση για τη γένεση μίας σλοβακικής εθνικής αφύπνισης, τουλάχιστον, μεταξύ των μορφωμένων στρωμάτων του πληθυσμού.

Στην πραγματικότητα, θρησκευτικά ήταν τα κίνητρα που υποκίνησαν την εθνικιστική αφύπνιση στα τέλη της δεκαετίας του 1780. Ο Άντον Μπερνολάκ, ένας Ιησουίτης ιερέας που είχε στενούς δεσμούς με την Τρνάβα, το εκκλησιαστικό κέντρο του ρωμαιοκαθολικισμού στην Άνω Ουγγαρία, στόχευε να διαδώσει τον καθολικισμό με την ανάπτυξη μίας ενιαίας γλώσσας για να προωθηθεί η θρησκευτική παιδεία των μαζών. Αυτή η μορφή λογοτεχνικής γλώσσας έλαβε το όνομά της από αυτόν και έγινε γνωστή ως «μπερνολακόβτσινα». Αν και η αποδοχή της «μπερνολακόβτσινα» περιοριζόταν στον καθολικό κλήρο και σε μία διανοητική ελίτ, ο Μπερνολάκ άνοιξε τον δρόμο για την ανάδυση μίας σλοβακικής εθνικής συνείδησης.

Παρά τις πρώιμες προσπάθειες των καθολικών, η αφύπνιση των Σλοβάκων, που έλαβε αυξανόμενες διαστάσεις τον 19^ο αιώνα, είχε ως κινητήρια δύναμη πρωτίστως τους Σλοβάκους Λουθηρανούς. Αρχικά, οι Σλοβάκοι προτεστάντες αδιαφόρησαν για τις προσπάθειες να τυποποιηθεί η σλοβακική γλώσσα. Ήταν προσκολλημένοι στη «μπιμπλίτσινα», η οποία ήταν τσεχική διάλεκτος και η λειτουργική γλώσσα της Λουθηρανικής εκκλησίας.

Όμως, στις αρχές του 19^{ου} αι., η ουγγρική κυβέρνηση ανέπτυξε μία πολιτική που μετέτρεψε τους λουθηρανούς σε Σλοβάκους εθνικιστές και τους ανάγκασε να αλλάξουν γνώμη αναφορικά με την ανάπτυξη μίας λογοτεχνικής γλώσσας. Γνωστή ως «εξουγγρισμός», η πολιτική αυτή είχε ως αντικειμενικό σκοπό της την αφομοίωση των μη ουγγρικών εθνοτήτων, κυρίως, με την εξάλειψη των γλωσσών των μειονοτήτων. Ο απώτερος στόχος της κυβέρνησης ήταν να μετασχηματιστεί η Ουγγαρία σε ένα εθνικά ομοιογενές κράτος. Καθώς η κυβέρνηση επιτάχυνε το πρόγραμμά της, του εξουγγρισμού, η προτεσταντική διάνοηση πειθόταν όλο και περισσότερο ότι οι Σλοβάκοι έπρεπε να επιλέξουν μεταξύ της αφομοίωσης, γενόμενοι έτσι «Ούγγροι», και της απόκτησης μίας χωριστής, σαφώς διακριτής, γλώσσας και κουλτούρας. Οι ανησυχίες κορυφώθηκαν το 1840, όταν ο ουγγρικός γλωσσικός και πολιτιστικός εθνικισμός απείλησε άμεσα την ακεραιότητα της Λουθηρανικής Εκκλησίας. Το έτος εκείνο, ο γενικός επιθεωρητής της Εκκλησίας αποπειράθηκε να καταστήσει τα ουγγρικά την επίσημη γλώσσα της διοίκησης του δόγματος. Οι κληρικοί αντιτάχθηκαν ανοιχτά στην πολιτική αυτή. Τελικά, από αυτήν την αντίσταση στον εξουγγρισμό της Λουθηρανικής Εκκλησίας προέκυψαν τρεις εθνικιστές ηγέτες: ο Λιούντοβιτ Στουρ, ένας νεαρός καθηγητής του Λουθηρανικού Λυκείου στη

Μπρατισλάβα, και δύο Λουθηρανοί πάστορες, ο Γιόζεφ Χουρμπάν και ο Μιχαήλ Μιλοσλάβ Χότζα.

Η αντίθεση του Λιούντοβιτ Στουρ στον εξουγγρισμό της Λουθηρανικής Εκκλησίας τον έπεισε ότι οι Σλοβάκοι χρειάζονταν μία ενοποιημένη γλώσσα για να εξασφαλίσουν την πολιτιστική επιβίωσή τους. Το 1843, αυτός και μία ομάδα κληρικών συμφώνησαν να δημιουργήσουν μία σλοβακική λογοτεχνική γλώσσα βασισμένη στη διάλεκτο της κεντρικής Σλοβακίας. Παρά ταύτα, στα τέλη της δεκαετίας του 1840, τα ταραχώδη γεγονότα στην Ουγγαρία έκαναν τη σλοβακική αφύπνιση να εξελιχθεί από γλωσσικό σε πολιτικό κίνημα. Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1840 υπήρχαν εντάσεις μεταξύ της αυτοκρατορικής κυβέρνησης στη Βιέννη και των Ούγγρων εθνικιστών στη Βουδαπέστη. Οι εντάσεις αυτές κορυφώθηκαν, το 1848-1849, όταν, καθώς η Ευρώπη βυθιζόταν σε επαναστατικά κινήματα, η Ουγγαρία κήρυξε την ανεξαρτησία της και η αυτοκρατορική κυβέρνηση απώλεσε προσωρινά τον έλεγχο του βασιλείου. Το τελευταίο επέστρεψε τελικά στην αυτοκρατορική εξουσία, τον Αύγουστο του 1849. Κατά τη διάρκεια του μεσοδιαστήματος πριν την υποταγή της Ουγγαρίας, η ουγγρική Δίαιτα υιοθέτησε μέτρα σχεδιασμένα να μετατρέψουν το βασίλειο σε ένα καθαρά ουγγρικό κράτος.

Αντιδρώντας στον αυξημένο εθνικιστικό ζήλο που επικρατούσε στην Ουγγαρία, περίπου τριάντα Σλοβάκοι συναντήθηκαν στο Λιπτόβσκι Σβέτι Μίκουλας, στις 11 Μαΐου 1848, και συνέταξαν τα *Αιτήματα του Σλοβακικού Έθνους*. Η αίτηση, που περιείχε 14 συγκεκριμένα σημεία, ουσιαστικά ζητούσε να επιτραπεί στην Άνω Ουγγαρία να έχει το δικό της νομοθετικό σώμα (Δίαιτα), τη δική της γλώσσα και το δικό της εκπαιδευτικό σύστημα. Αυτή ήταν η πρώτη προσπάθεια να αναγνωρισθεί η περιοχή, που κατοικείται κυρίως από Σλοβάκους, ως χωριστή πολιτική οντότητα.

Η ουγγρική Δίαιτα απέρριψε την αίτηση και εξέδωσε εντάλματα για τη σύλληψη των Στουρ, Χουρμπάν και Χότζα. Τον Σεπτέμβριο του 1848, οι τρεις άνδρες οργάνωσαν το Σλοβακικό Εθνικό Συμβούλιο. Αυτή η πολιτική οργάνωση απέκτησε στρατιωτική λειτουργία στις 19 Σεπτεμβρίου, όταν κήρυξε την ανεξαρτησία της Σλοβακίας από την υπόλοιπη Ουγγαρία και οργάνωσε μία εκστρατεία περίπου 600 εθελοντών. Σχεδιάζαν να εμπλακούν με τις ουγγρικές δυνάμεις και, ταυτόχρονα, να υποκινήσουν μία λαϊκή εξέγερση. Ο γενικός ξεσηκωμός των Σλοβάκων δεν έγινε πραγματικότητα. Κατά τη διάρκεια αυτής της ελάσσοнос αναταραχής, οι Ούγγροι αξιωματούχοι έλαβαν άμεσα μέτρα εναντίον ατόμων που υποψιάζονταν ότι ήταν Σλοβάκοι εθνικιστές ή Πανσλαβιστές, ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει πρόσωπα που υποστήριζαν τη «σλαβική» ενότητα και τη συνεργασία μεταξύ των σλαβικών εθνοτήτων όλης της Ευρώπης. Για τον εκφοβισμό του λαού, στήθηκαν αγχόνες στα δυτικά χωριά κατά μήκος του ποταμού Váh. Σύμφωνα με δημοσιευμένες εκθέσεις, 168 άτομα εκτελέστηκαν σε αυτές τις «αγχόνες του Κόσουθ¹».

Στην προσπάθειά τους να επιτύχουν την αναγνώριση της Άνω Ουγγαρίας, οι Σλοβάκοι εθνικιστές απευθύνθηκαν στον αυτοκράτορα Franz Josef. Τον Μάρτιο του 1849, μία αντιπροσωπεία του παρέδωσε μία αίτηση με την οποία ζητούσαν να

¹ Το παρωνύμιο προήλθε από τον Λάγιο Κόσουθ, τον Ούγγρο εθνικιστή ο οποίος υπήρξε ο πραγματικός ηγέτης της Ουγγαρίας κατά τη διάρκεια της προσωρινής ανεξαρτησίας της.

προαχθεί η Σλοβακία σε χωριστό έδαφος του Στέμματος μέσα στην αυτοκρατορία των Αψβούργων και, επομένως, να απομακρυνθεί από την ουγγρική κυριαρχία. Στο πλαίσιο αυτού του συστήματος, η αυτοκρατορική κυβέρνηση στη Βιέννη θα κυβερνούσε απευθείας την Άνω Ουγγαρία. Τη χρονική εκείνη στιγμή ο αυτοκράτωρ απέφυγε στην απάντησή του να δεσμευθεί, αλλά τα γεγονότα που ακολούθησαν λειτούργησαν αρνητικά για το αίτημα των Σλοβάκων. Μερικές εβδομάδες αργότερα, η Ουγγαρία κήρυξε επισήμως την ανεξαρτησία της από την αυτοκρατορία· η κυβέρνηση της Βιέννης εξαπέλυσε μία μαζική αντεπίθεση και, τον Αύγουστο του 1849, νίκησε τους Ούγγρους.

Μετά την καταστολή της ουγγρικής εξέγερση, ο Franz Josef ακύρωσε το σύνταγμα της Ουγγαρίας και επέβαλε τον στρατιωτικό νόμο. Σε αυτήν την αναδομημένη Ουγγαρία, η Σλοβακία διαιρέθηκε σε δύο διοικητικές περιφέρειες και τέθηκε υπό γραφειοκρατική διακυβέρνηση. Στις σλοβακικές κομητείες η σλοβακική γλώσσα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην επίσημη τοπική διοίκηση και τα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Από την πλευρά των Σλοβάκων εθνικιστών, αυτά τα κέρδη ήταν ελάχιστα. Αντιμετωπίζοντας την υποψία και τον ανταγωνισμό από την κυβέρνηση της Βιέννης, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1850, το σλοβακικό εθνικιστικό κίνημα εξασθένησε· ο απογοητευμένος ηγέτης του, ο Λιούντοβιτ Στουρ, πέθανε το 1856.

Έως τις αρχές της δεκαετίας του 1860, η πολιτική κατάσταση στην Ουγγαρία άλλαξε και πάλι. Τη δεκαετία του 1860, καθώς οι ήττες στους εξωτερικούς πολέμους υπονόμειναν την εξουσία του αυτοκράτορα Franz Josef, οι Ούγγροι ηγέτες είχαν λόγο να ελπίζουν ότι η Ουγγαρία θα μπορούσε να επιτύχει την ισότητα με την Αυστρία. Μία αναβίωση του ουγγρικού εθνικισμού συνέβαλε στο να εμφυσήσει νέα ζωή στα εθνικιστικά συναισθήματα των Σλοβάκων. Αυτό φάνηκε σε μία σλοβακική συνέλευση που πραγματοποιήθηκε, στις 6-7 Ιουνίου 1861, στο Τουρκιάνσκι Σβέτι Μαρτίν και προσείλκυσε προτεστάντες και καθολικούς κληρικούς, καθώς, επίσης, και μέλη των επαγγελματιών τάξεων της Σλοβακίας. Ένα πλήθος περισσότερων από 5.000 ατόμων συγκεντρώθηκε και συνέταξε το «Υπόμνημα του Σλοβακικού Έθνους.» Το έγγραφο περιέγραφε ένα μετριοπαθές πολιτικό πρόγραμμα για το μέλλον της Σλοβακίας στην αυτοκρατορία των Αψβούργων. Σαφώς λιγότερο ριζοσπαστικό από τα Αιτήματα του 1848, το υπόμνημα δήλωνε ότι η Σλοβακία πρέπει να παραμείνει αναπόσπαστο τμήμα της Ουγγαρίας και έκανε έκκληση για αυτονομία, αλλά χωρίς χωριστή Δίαιτα. Ζητούσε αναλογική αντιπροσώπευση για τους Σλοβάκους και τις άλλες εθνικότητες στην ουγγρική Δίαιτα. Επεδίωκε την εκτεταμένη χρήση της σλοβακικής γλώσσας στην τοπική αυτοδιοίκηση και το εκπαιδευτικό σύστημα της περιοχής. Επιπλέον, ζήτησε τη δημιουργία μίας Σλοβακικής Νομικής Ακαδημίας στη Σλοβακία και τη χρηματοδότηση μίας έδρας Σλοβακικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο της Βουδαπέστης. Τέλος, προσπάθησε να λάβει την άδεια για ίδρυση σλοβακικών λογοτεχνικών και πολιτιστικών συνδέσμων στην Άνω Ουγγαρία.

Η ουγγρική Δίαιτα απέρριψε το «Υπόμνημα» και, ως αποτέλεσμα, τον Δεκέμβριο του 1861, μία σλοβακική αντιπροσωπεία απευθύνθηκε απευθείας στον αυτοκράτορα Franz Josef. Ο αυτοκράτωρ ήταν επιφυλακτικός στην απάντησή του. Εντούτοις, μέσω μίας σειράς ενεργειών που ελήφθησαν κατά τη διάρκεια των

επομένων δύο ετών, δέχθηκε, με κάπως περιορισμένο τρόπο, ορισμένα από τα αιτήματά τους. Ο Franz Josef αρνήθηκε να αναγνωρίσει τη Σλοβακία ως χωριστή πολιτική οντότητα και δεν αναδιοργάνωσε την ουγγρική Δίαιτα για να δώσει στους Σλοβάκους αναλογική αντιπροσώπευση, αλλά διόρισε αρκετούς Σλοβάκους σε διοικητικές θέσεις στην Ουγγαρία. Ενέκρινε, επίσης, την ίδρυση γυμνασίων (σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης). Κατά συνέπεια, έως το 1867, η Σλοβακία είχε τρία γυμνάσια: οι Λουθηρανοί ίδρυσαν δύο, το 1862, και οι Καθολικοί εγκαινίασαν το τρίτο, το 1867. Επιπλέον, το καλοκαίρι του 1863, οι Σλοβάκοι έλαβαν την αυτοκρατορική άδεια και μία δωρεά 1.000 φιορινιών από τον αυτοκράτορα για να ιδρύσουν τη «Μάτικα σλοβένσκα», μία πολιτιστική και λογοτεχνική εταιρεία. Ευρισκόμενη στο Τουρκιάνσκι Σβέτι Μαρτίν, η Μάτικα, που δημοσίευε υλικό λαογραφικού, ποιητικού και ιστορικού ενδιαφέροντος, έγινε όχι μόνο το λογοτεχνικό κέντρο, αλλά η έδρα της πολιτικής εκπαίδευσης στη βόρεια Ουγγαρία. Το Σλοβακικό Εθνικό Κόμμα, που οργανώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1870, διατηρούσε το αρχηγείο του στο Μαρτίν.

Όμως, σύντομα, η κατάσταση θα άλλαζε στην Ουγγαρία. Έως το 1865, η αποδυναμωμένη πολιτική θέση του αυτοκράτορα Franz Josef τον ανάγκασε να χαλαρώσει τον έλεγχο του και να κάνει παραχωρήσεις στην Ουγγαρία. Οι κινήσεις για την επαναφορά του συντάγματος της Ουγγαρίας έθεσαν σε κίνδυνο τα κέρδη των Σλοβάκων. Σλοβάκοι αξιωματούχοι, που είχαν διορισθεί από τον αυτοκράτορα, απομακρύνθηκαν· το 1865, κανένας Σλοβάκος υποψήφιος δεν κέρδισε έδρα στην αποκατεστημένη ουγγρική Δίαιτα. Η κυριότερη οπισθοδρόμηση συνέβη στον *Συμβιβασμό* του 1867. Γνωστή επίσης και ως *Ausgleich*, η συμφωνία αυτή δημιούργησε τη Δυναδική Μοναρχία της Αυστροουγγαρίας και παραχώρησε στην Ουγγαρία τον έλεγχο των εσωτερικών υποθέσεών της. Στην πρόσφατα οργανωμένη Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία η Σλοβακία βρισκόταν υπό τη διακυβέρνηση των Ούγγρων στη Βουδαπέστη, χωρίς δικαίωμα προσφυγής στην κυβέρνηση της Βιέννης και τον αυτοκράτορα.

Μετά τον *Ausgleich* του 1867, η Ουγγαρία επανέλαβε το πρόγραμμα εξουγγρισμού. Στην πραγματικότητα ένα φιλελεύθερο μέτρο, ο Νόμος περί Εθνικότητας του 1868, εξασφάλιζε τα γλωσσικά δικαιώματα των εθνοτήτων που υπάγονταν στην Ουγγαρία με το να επιτρέπει τη χρήση των τοπικών γλωσσών στα σχολεία, τις εκκλησίες και την τοπική αυτοδιοίκηση. Συγχρόνως, ο νόμος επιβεβαίωσε την ουγγρική ως την επίσημη γλώσσα του βασιλείου. Στις αρχές της δεκαετίας του 1870, ωστόσο, μία ανανεωμένη εκστρατεία αφομοίωσης έβαλε κατά μέρος τις εγγυήσεις του νόμου για τις μειονοτικές γλώσσες. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση στη σλοβακική γλώσσα έπαψε, το 1874, με το κλείσιμο των τριών γυμνασίων της περιοχής. Το 1875, κατηγορώντας τη «Μάτικα σλοβένσκα» για έλλειψη νομιμοφροσύνης και προαγωγή του Πανσλαβισμού, η κυβέρνηση την έκλεισε και δήμευσε τα περιουσιακά στοιχεία της. Τα σλοβακικά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης παράκμασαν, ειδικά μετά το 1891 όταν η ουγγρική έγινε η υποχρεωτική γλώσσα σε όλα τα δημοτικά σχολεία. Ο αριθμός των σχολείων στα οποία η διδασκαλία γινόταν στη σλοβακική έπεσε κατακόρυφα από 1.821 το 1869 σε 241 το 1905.

Η κοινωνική και οικονομική κατάσταση των Σλοβάκων τον 19^ο αι.

Η παραπάνω πορεία των γεγονότων προκάλεσε αποτροπιασμό στους Σλοβάκους εθνικιστές, αλλά το πώς ο μέσος Σλοβάκος αντέδρασε στο κυβερνητικό πρόγραμμα εξουγγρισμού και τη συνακόλουθη επίθεση στον σλοβακικό εθνικισμό παραμένει ένα από τα αναπάντητα ερωτήματα της ιστορίας. Παρά τον οργασμό δραστηριοτήτων τον 19^ο αι., η σλοβακική αφύπνιση και το εθνικιστικό κίνημα αφορούσε μόνο σε ένα ελάχιστο τμήμα του πληθυσμού: τη μορφωμένη διανοήση. Επιπλέον, η δράση είχε εστιαστεί πρωτίστως στη διατήρηση του πολιτισμού ή τα πολιτικά κέρδη. Μιλώντας γενικά, ούτε οι λογοτεχνικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα για πάνω από εξήντα χρόνια, ούτε οι πολιτικές δραστηριότητες που κάλυπταν σχεδόν τρεις δεκαετίες πριν τον *Συμβιβασμό* του 1867, επέδρασαν σημαντικά στις ζωές των Σλοβάκων χωρικών.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής η αγροτική τάξη πάλευε με τα προβλήματα της πραγματικής ζωής, τα οποία ελάχιστα είχαν να κάνουν με τη σλοβακική εθνική αφύπνιση. Στα μέσα του 19^{ου} αι. οι αγρότες είχαν γνωρίσει πραγματικές βελτιώσεις στο νομικό καθεστώς τους. Η κατάργηση της δουλοπαροικίας, το 1848-1851, έθεσε τέρμα σε ένα καταπιεστικό σύστημα, αλλά η πράξη αυτή δεν παρείχε στους «ελευθερωμένους δουλοπάροικους» γη αρκετή για να βελτιώσουν την κατάστασή τους. Αντίθετα, το μέγεθος του αγροτικού κλήρου των χωρικών μειώθηκε, μετά το 1848. Καθώς οι συνθήκες ζωής των χωρικών επιδεινώνονταν, οι δημογραφικές και οικονομικές πιέσεις συνδυάζονταν για να υποκινήσουν μία μαζική αποδημία από την Άνω Ουγγαρία, που ξεκίνησε βαθμιαία στα τέλη της δεκαετίας του 1870 και συνεχίστηκε μέχρι να την σταματήσει η έναρξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου.

Η μετανάστευση ήταν μία βαθειά ριζωμένη παράδοση μεταξύ των Σλοβάκων. Η αποκατάσταση της Ουγγαρίας, το 1699, μετά την τουρκική κατοχή είχε συνοδευθεί από μετακίνηση πληθυσμών από τις ορεινές βόρειες περιοχές στις πιο εύφορες νότιες πεδιάδες της Σλοβακίας. Τον 18^ο αι., οι Σλοβάκοι μετανάστευαν σε άλλα μέρη της Ουγγαρίας ή στην Αυστρία και τη Ρωσία για να εργαστούν. Μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αι., η προσωρινή μετανάστευση σε κοντινές περιοχές προς αναζήτηση εργασίας και συμπληρωματικού εισοδήματος είχε καθιερωθεί ως διαδεδομένο έθιμο μεταξύ των Σλοβάκων. Εντούτοις, κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αι., οι μεταβαλλόμενες συνθήκες, ειδικά στο εσωτερικό της Ουγγαρίας, λειτούργησαν ενάντια σε αυτήν την παράδοση. Καθώς ο πληθυσμός της Ουγγαρίας αυξανόταν, οι βιομηχανίες της χώρας δεν μπορούσαν να απορροφήσουν την αύξηση του εργατικού δυναμικού. Σύμφωνα με κάποιες εκτιμήσεις, ο σλοβακικός πληθυσμός αυξήθηκε από περίπου 1,7 εκατομμύρια στα τέλη της δεκαετίας του 1850 σε σχεδόν 1,9 εκατομμύρια έως το 1880. Οι περιορισμένοι αγροτικοί κλήροι αποδείχθηκαν ανεπαρκείς για να θρέψουν μεγαλύτερες οικογένειες. Οι ανεπαρκείς δουλειές και ο χαμηλός μισθός για όσες ήταν διαθέσιμες παρακίνησαν τους Σλοβάκους να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό.

Αυτή η υπερατλαντική μετακίνηση άρχισε στον ανατολικό τομέα της Άνω Ουγγαρίας και προχώρησε προς τα δυτικά. Κατά τη διάρκεια μίας περιόδου πενήντα ετών, περίπου μισό εκατομμύριο Σλοβάκοι μετανάστευσαν στη Βόρεια Αμερική, κυρίως στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αυτή η έξοδος περιελάμβανε έναν σημαντικό αριθμό προσωρινών μεταναστών, πρωτίστως νεαρών ανδρών που σκόπευαν να εργαστούν, να αποταμιεύσουν χρήματα και να επιστρέψουν στις οικίες τους. Με την πάροδο του χρόνου, πολλοί από τους μεταβατικούς μετανάστες (τους οποίους οι Αμερικανοί αποκαλούσαν «αποδημητικά πτηνά») έγιναν μόνιμοι.

Η εξωτερική μετανάστευση είχε αντιφατικά αποτελέσματα για τη Σλοβακία. Από τη μία, στράγγισε την περιοχή από αρτιμελείς νεαρούς άνδρες, ειδικά καθώς οι προσωρινοί μετανάστες μετατρέπονταν σε μόνιμους. Από την άλλη, οι μετανάστες έστελναν στο σπίτι χρήματα που βοήθησαν να βελτιωθούν οι συνθήκες ζωής για ορισμένους Σλοβάκους αγρότες. Με αυτά τα νεοαποκτηθέντα εισοδήματα αγόρασαν γη ή αποπλήρωσαν χρέη. Ορισμένοι μετανάστες επέστρεψαν και έχτισαν «αμερικανικά» σπίτια που είχαν ως πρότυπα εκείνα που είχαν δει στις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι επιστρέφοντες «Amerikany» που επεδείκνυαν τα αμερικανικά αγαθά τους, ιδίως ενδύματα, αύξησαν, επίσης, τις προσδοκίες και διέγειραν τη φαντασία των ανθρώπων που είχαν μείνει πίσω. Αρχικά, η ουγγρική κυβέρνηση δεν αντιτάχθηκε στην εξωτερική μετανάστευση, αντιθέτως διείδε τα θετικά οικονομικά αποτελέσματα που θα μπορούσε να έχει. Με την πάροδο του χρόνου, όμως, οι αρχές φοβούνταν όλο και περισσότερο ότι το πιο ελεύθερο πολιτικό κλίμα στην Αμερική έτρεφε έναν σλοβακικό εθνικισμό που θα μπορούσε να υπονομεύσει τους στόχους τους για εξουγग्रισμό.

Η λύση της Τσεχοσλοβακίας

Στο μεταξύ, καθώς ελάμβανε χώρα η μαζική εξωτερική μετανάστευση, το σλοβακικό εθνικιστικό κίνημα παράκμαζε. Μετά τις αποτυχημένες απόπειρες των υποψηφίων του να εκλεγούν στην ουγγρική Δίαιτα και αντιμετωπίζοντας μία ολοένα και πιο εχθρική κυβέρνηση, από τη δεκαετία του 1870 και εξής, το Σλοβακικό Εθνικό Κόμμα υιοθέτησε μία στρατηγική μη συμμετοχής. Περιφρόνησε τις εθνικές εκλογές, αρνούμενο να συντάξει καταλόγους υποψηφίων. Έως τις αρχές της δεκαετίας του 1890, όμως, ένας αριθμός παραγόντων συνδυάστηκαν για να ανατρέψουν την αδράνεια αυτή. Η τραγική κατάσταση της οικονομίας και η δυσαρέσκεια των εργατών οδήγησαν στη δημιουργία του Ουγγρικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος. Το Σλοβακικό Εθνικό Κόμμα αναγκάστηκε να αναλάβει δράση, φοβούμενο ότι το εθνικιστικό πολιτικό του πρόγραμμα ίσως επισκιαζόταν από την έμφαση την οποία το καινούργιο αυτό κόμμα έδινε στα προβλήματα των εργατών. Η συνεργασία με άλλες καταπιεσμένες μειονότητες βοήθησε, επίσης, στην αναζωογόνηση του σλοβακικού κινήματος. Τέλος, οι δραστηριότητες των μεταναστών στις Ηνωμένες Πολιτείες ενέπνευσαν τους εθνικιστές της Άνω Ουγγαρίας. Το ελεύθερο πολιτικό κλίμα της Αμερικής βοήθησε στην ανάπτυξη μίας γεμάτης ζήλο, αλλά μικρής, ομάδας Σλοβάκων εθνικιστών. Αυτοί παρείχαν ηθική και κάποια οικονομική υποστήριξη στους Σλοβάκους εθνικιστές στην Ουγγαρία.

Η επαφή με τους Τσέχους προσέθεσε μία ακόμη διάσταση στον σλοβακικό εθνικισμό, τη δεκαετία του 1890. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας αυτής, οι Σλοβάκοι που σπούδαζαν στην Πράγα ήλθαν σε επαφή με τον Τομάς Μάζαρυκ, στον οποίο ήδη αναφερθήκαμε. Ο Μάζαρυκ ευαγγελιζόταν τη συνεργασία μεταξύ Σλοβάκων και Τσέχων και ήταν υπέρμαχος της «τσεχοσλοβακικής» ενότητας. Φοιτητές σχημάτισαν, το 1896, την Τσεχοσλοβακική Ένωση για να υποστηρίξουν τις ιδέες αυτές. Δύο από τους Σλοβάκους μαθητές του Μάζαρυκ, οι Βάβρο Σρόμπαρ και Πάβελ Μπλάχο, προσπάθησαν να μεταφυτεύσουν αυτό το κίνημα νεολαίας στη Σλοβακία. Το 1898, ίδρυσαν το περιοδικό *Hlas* («Η Φωνή»). Το περιοδικό εισηγείτο γλωσσικά δικαιώματα, ένα σλοβακικό εκπαιδευτικό σύστημα και το καθολικό δικαίωμα ψήφου. Αν και αποδέχονταν τη Σλοβακία ως αναπόσπαστο τμήμα του ουγγρικού κράτους, οι εκδότες έκαναν έκκληση για συνεργασία μεταξύ Σλοβάκων και Τσέχων. Οι Χλασιστές, όπως αποκαλούνταν, δεν απέκτησαν πολλούς οπαδούς. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με εσωτερικές διαφωνίες, υπονόμωσε τις προσπάθειές τους. Το *Hlas* έπαψε να εκδίδεται το 1904. Παρά ταύτα, η ιδέα ότι Τσέχοι και Σλοβάκοι θα μπορούσαν να εργασθούν από κοινού για να πετύχουν πολιτικούς στόχους είχε γίνει μέρος του φάσματος των διαθέσιμων στη Σλοβακία επιλογών.

Δημοφιλείς νέοι ηγέτες αναδείχθηκαν από τον αναζωογονημένο σλοβακικό εθνικισμό στην Άνω Ουγγαρία. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1900, ο Αντρέι Χλίνκα, ένας νεαρός ιερέας, είχε ασπασθεί τους σκοπούς του εθνικιστικού κινήματος και εργαζόταν για τη διεύρυνση της επιρροής τους. Η υποστήριξή του προς τους Σλοβάκους πολιτικούς υποψηφίους στις εκλογές του 1906 προκάλεσε την οργή των ουγγρικών αρχών και, ως αποτέλεσμα, καταδικάστηκε σε κάθειρξη δύο ετών. Η

ποινή του Χλίνκα παραλίγο να διπλασιασθεί όταν οι αρχές τον κατηγορήσαν για υποκίνηση σε στάση, εξαιτίας δύο αποχαιρετιστήριων επιστολών που απηύθυνε στους ενορίτες του λίγο πριν τη φυλάκισή του. Η αφοσίωση της τοπικής κοινωνίας στον Χλίνκα οδήγησε, τελικά, σε αναταραχές στη γενέτειρά του, το χωριό Τσέρνοβα. Αποκαλούμενη, συνήθως, ως *Σφαγή της Τσέρνοβα*, η σύρραξη σημειώθηκε στις 27 Οκτωβρίου 1907, καθώς οι χωρικοί διαμαρτύρονταν διότι ο Χλίνκα, ο οποίος βρισκόταν ακόμη στη φυλακή, δεν έλαβε την άδεια να παραστεί στην τελετή καθαγιασμού της νέας εκκλησίας του χωριού. Όταν το πλήθος έγινε ανεξέλεγκτο (όπως υποστηρίχθηκε), οι αρχές πυροβόλησαν εναντίον της συγκέντρωσης. Πολλοί Σλοβάκοι τραυματίστηκαν· οι νεκροί ανήλθαν, τελικά, σε δεκαπέντε. Τον επόμενο Μάρτιο, 59 χωρικοί φυλακίσθηκαν για συμμετοχή στη διαμαρτυρία. Η *Σφαγή της Τσέρνοβα* είχε ευρείες επιπτώσεις, ειδικά στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου οδήγησε στον σχηματισμό του Σλοβακικού Συνδέσμου της Αμερικής, ο οποίος έγινε ο ηγετικός υποστηρικτής του σλοβακικού εθνικισμού. Το 1913, ο Αντρέι Χλίνκα έγινε ηγέτης του Σλοβακικού Λαϊκού Κόμματος, το οποίο είχαν ιδρύσει καθολικοί κληρικοί δυσареστημένοι με το Ουγγρικό Καθολικό Κόμμα.

Παρά τις νέες αυτές προσπάθειες, οι Σλοβάκοι εθνικιστές δεν σημείωσαν μεγάλη πρόοδο στην Ουγγαρία. Ο αγώνας τους δεν κέρδισε τη μαζική υποστήριξη και οι νόμοι που περιόριζαν το δικαίωμα ψήφου εμπόδιζαν την αξιόλογη πρόσβασή τους στην ουγγρική Δίαιτα. Μεταξύ του 1901 και του 1910, ο αριθμός των Σλοβάκων βουλευτών κυμαινόταν μεταξύ ενός και επτά. Ο ασήμαντος αυτός αριθμός δεν μπορούσε ούτε να επιφέρει πολιτικές μεταρρυθμίσεις, ούτε να μετριάσει τους νόμους για τον εξουγγρισμό.

Για τους Σλοβάκους ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος εισέβαλε ξαφνικά στις ζωές τους και, ταυτοχρόνως, αναδιαμόρφωσε τους εθνικιστικούς στόχους τους. Μετά τον Αύγουστο του 1914, ο σλοβακικός εθνικισμός στην Ουγγαρία φιμώθηκε. Στην τεταμένη ατμόσφαιρα που δημιούργησε ο πόλεμος, το Σλοβακικό Εθνικό Κόμμα διέκοψε τις πολιτικές του δραστηριότητες. Εντούτοις, το μέλλον της Σλοβακίας επηρεάστηκε αναπόφευκτα από εξωτερικά γεγονότα. Τον Νοέμβριο του 1915, μία ομάδα στο Παρίσι, υπό την ηγεσία του Τομάς Μάζαρυκ, εξέδωσε μία διακήρυξη που απαιτούσε τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου τσεχοσλοβακικού κράτους. Τον Φεβρουάριο του 1916, ο Μάζαρυκ, από κοινού με τον Τσέχο καθηγητή κοινωνιολογίας Έντβαρ Μπένες και τον Σλοβάκο αστρονόμο Μίλαν Ραστισλάβ Στεφάνικ, σχημάτισαν το Τσεχοσλοβακικό Εθνικό Συμβούλιο. Υπό την ηγεσία των ανδρών αυτών, το Συμβούλιο εργάστηκε για να κερδίσει την υποστήριξη των δυνάμεων της Αντάντ (των εχθρών της Αυστροουγγαρίας) στην ιδέα της ίδρυσης ενός ενωμένου τσεχικού και σλοβακικού κράτους.

Εν τω μεταξύ, υποστηρίζοντας ότι εκπροσωπούν τις μειονότητες που δεν είχαν φωνή λόγω του πολέμου στην Ευρώπη, σλοβακικές και τσεχικές εθνικές οργανώσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες συνεργάστηκαν για να νομιμοποιήσουν τα επιχειρήματα για την ίδρυση ενός ανεξάρτητου κράτους. Τον Οκτώβριο του 1915, ο Σλοβακικός Σύνδεσμος και η Βοημική (Τσεχική) Εθνική Ένωση εξέδωσαν από κοινού τη *Συμφωνία του Κλήβελαντ*. Η *Συμφωνία* απαιτούσε την ενοποίηση «του τσεχικού και του σλοβακικού έθνους σε ένα ομοσπονδιακό κράτος με πλήρη εθνική

αυτονομία για τη Σλοβακία, με τη δική της Δίαιτα και κρατική διοίκηση και με τη σλοβακική ως επίσημη γλώσσα. Εκτός από την έκδοση διακηρύξεων υποστήριξης, όταν ο Μίλαν Στεφάνικ προσπάθησε να στρατολογήσει εθελοντές στην Αμερική για τις στρατιωτικές μονάδες του Εθνικού Συμβουλίου, γνωστές, το 1918, ως «Τσεχοσλοβακική Λεγεώνα», οι σλοβακικές οργανώσεις υποστήριξαν τις προσπάθειές του.

Το 1918, όταν ο Μάζαρυκ έφτασε στις Ηνωμένες Πολιτείες για να συγκεντρώσει υποστηρικτές για τον αγώνα, τόσο τσεχικές, όσο και σλοβακικές οργανώσεις βοήθησαν στον συντονισμό της επίσκεψής του. Σε μία άκρως σημαντική κίνηση, οι ηγέτες του Σλοβακικού Συνδέσμου έπεισαν τον Μάζαρυκ να υπογράψει τη *Συμφωνία του Πίτσμπουργκ*, που θα γινόταν ένα από τα σημαντικότερα και πλέον αμφισβητούμενα έγγραφα στη σλοβακική ιστορία. Αποτελώντας τροποποίηση του εγγράφου του Κλήβελαντ του 1915, η *Συμφωνία του Πίτσμπουργκ* της 30ης Μαΐου περιέγραφε ένα «πολιτικό πρόγραμμα. . . για την ένωση Τσέχων και Σλοβάκων σε ένα ανεξάρτητο κράτος». Το πρόγραμμα δήλωνε ότι «η Σλοβακία θα έχει τη δική της διοίκηση, τη δική της Δίαιτα και τα δικά της δικαστήρια». Επιπλέον, η σλοβακική θα ήταν η «επίσημη γλώσσα στα σχολεία, τις υπηρεσίες και τη δημόσια ζωή γενικά». Η *Συμφωνία του Πίτσμπουργκ* του 1918 άφησε τις λεπτομέρειες για την ίδρυση του νέου κράτους «στους απελευθερωμένους Τσέχους και Σλοβάκους». Αν και η συμφωνία δεν περιείχε καμία συγκεκριμένη αναφορά στον όρο «αυτονομία», η προθυμία του Μάζαρυκ να υπογράψει το έγγραφο ερμηνεύθηκε ως δέσμευση για μία αυτόνομη Σλοβακία στο πλαίσιο ενός νέου τσεχικού και σλοβακικού κράτους.

Καθώς η Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία παράπαιε προς την κατάρρευση, το 1918, η ενοποίηση των τσεχικών και σλοβακικών εδαφών σε ένα ανεξάρτητο έθνος βάδιζε σταθερά προς την πραγμάτωσή της. Το καλοκαίρι, Γαλλία και Αγγλία, αμφότερες, αναγνώρισαν το Τσεχοσλοβακικό Εθνικό Συμβούλιο ως νόμιμο εκπρόσωπο των τσεχικών και σλοβακικών συμφερόντων και ως το θεμέλιο μίας μελλοντικής κυβέρνησης. Στις 3 Σεπτεμβρίου, οι Ηνωμένες Πολιτείες προχώρησαν ακόμα παραπέρα και παραχώρησαν στο Τσεχοσλοβακικό Εθνικό Συμβούλιο αναγνώριση ως «de facto κυβέρνηση εμπολέμου έθνους». Στα μέσα Οκτωβρίου, αφού οι Κεντρικές Δυνάμεις είχαν ζητήσει ειρήνη και η Αυστροουγγαρία είχε σαφώς αποσυντεθεί, το Συμβούλιο αυτοανακηρύχθηκε προσωρινή κυβέρνηση. Στις 28 Οκτωβρίου 1918, αντιπρόσωποι της Προσωρινής Κυβέρνησης ανακήρυξαν την Τσεχοσλοβακία σε ανεξάρτητο κράτος.

Μέχρι το φθινόπωρο του 1918, οι Σλοβάκοι στο εσωτερικό της Σλοβακίας είχαν και αυτοί λάβει μέτρα για να δείξουν την υποστήριξή τους στη δημιουργία ενός ενιαίου τσεχοσλοβακικού κράτους. Αγνοώντας ότι μία προσωρινή κυβέρνηση είχε προκηρυχθεί, στις 30 Οκτωβρίου, οι Σλοβάκοι συναντήθηκαν στο Τουρκιάνσκ Σβέτι Μαρτίν, ανήγγειλαν τον σχηματισμό του Σλοβακικού Εθνικού Συμβουλίου και συνέταξαν τη «Διακήρυξη του Σλοβακικού Έθνους», η οποία διακήρυττε ότι: «Το σλοβακικό έθνος αποτελεί μέρος του τσεχοσλοβακικού έθνους, ενωμένο στη γλώσσα και την ιστορία του πολιτισμού του». «Για το τσεχοσλοβακικό αυτό έθνος» η διακήρυξη απαιτούσε «πλήρη ανεξαρτησία». Σε αντίθεση με τα έγγραφα που είχαν συνταχθεί στην Αμερική, δεν έκανε έκκληση για σλοβακική αυτονομία, αλλά

εξέφραζε την επιθυμία να σχηματισθεί ένα ενιαίο κράτος με τους Τσέχους. Δύο εβδομάδες αργότερα, στις 13 Νοεμβρίου, η Εθνική Επιτροπή της Πράγας υιοθέτησε ένα προσωρινό σύνταγμα και στην επομένη η Εθνοσυνέλευση εξέλεξε πρόεδρο τον Μάζαρυκ. Η Τσεχο-Σλοβακία ξεκινούσε έτσι να λειτουργεί ως ένα ενωμένο, ανεξάρτητο έθνος.

Αν και τα όρια της Τσεχο-Σλοβακίας δεν είχαν ακόμη καθορισθεί, ο Μάζαρυκ και το υπουργικό του συμβούλιο άρχισαν αμέσως να διοικούν τη νέα αυτή χώρα. Τα όρια μεταξύ Τσεχίας και Μοραβίας, που περιελάμβαναν τη Γερμανική Σουδητία, καθορίστηκαν, τον Ιούνιο του 1919, από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Η Συνθήκη του Αγίου Γερμανού (Σεπτέμβριος 1919) επέτρεψε στην Τσεχο-Σλοβακία να ενσωματώσει την Καρπαθική Ουκρανία, την ορεινή περιοχή ανατολικά της Σλοβακίας, στην επικράτειά της. Η σταθεροποίηση των συνόρων της Σλοβακίας με την Ουγγαρία πήρε περισσότερο χρόνο, διότι η Ουγγαρία, απρόθυμη να χάσει τις βόρειες επαρχίες της, κατέλαβε τη Σλοβακία τον Μάιο του 1919. Οι ουγγρικές δυνάμεις τελικά εκδιώχθηκαν και η Συνθήκη του Τριανόν (Ιούνιος 1920) καθιέρωσε τους ποταμούς Δούναβη και Ιπέλ ως το διεθνές σύνορο μεταξύ της Ουγγαρίας και της Τσεχο-Σλοβακίας.

Η Τσεχο-Σλοβακία, που γεννήθηκε το 1918, ήταν μία πολυεθνική χώρα που δημιουργήθηκε μέσα από τα ερείπια μίας πολυεθνικής αυτοκρατορίας. Στην πρώτη πλήρη απογραφή του 1930, ο συνολικός πληθυσμός της Τσεχοσλοβακίας ανερχόταν σε 14.480.000. Η συρραφή διαφόρων ιστορικών εδαφών είχε ως αποτέλεσμα συγκεκριμένες εθνικές ομάδες να κυριαρχούν ουσιαστικά σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιφέρειες της χώρας: οι Τσέχοι (7.406.000) κατοικούσαν στις δυτικές περιοχές· οι Σλοβάκοι (2.282.000) καταλάμβαναν το ανατολικό τμήμα· οι Γερμανοί (3.232.000) ήταν συγκεντρωμένοι στη Σουδητία, μία ημισελινοειδή περιοχή που ελισσόταν από βορρά προς νότο γύρω από τα δυτικά όρια της Τσεχίας· Ούγγροι (692.000) ζούσαν κατά μήκος των νοτίων ορίων της Σλοβακίας· Καρπαθο-Ρουθηνοί (549.000) κατοικούσαν στα εδάφη ανατολικά της Σλοβακίας. Αν και οι Γερμανοί υπερτερούσαν αριθμητικώς των Σλοβάκων, παρά ταύτα η Τσεχο-Σλοβακία ήταν ένα κράτος Τσέχων και Σλοβάκων.

Παρά τις γλωσσικές ομοιότητές τους, οι Τσέχοι και οι Σλοβάκοι που ενώθηκαν μαζί σε αυτήν τη νέα χώρα ήταν ξεχωριστοί λαοί χωρίς κοινή ιστορία. Επιπλέον, οι ξεχωριστές ιστορικές τους πορείες (οι Τσέχοι υπό αυστριακή κατοχή και οι Σλοβάκοι κυβερνώμενοι από την Ουγγαρία) είχαν επηρεάσει την ανάπτυξή τους και διαμορφώσει εντελώς διαφορετικές κοινωνίες. Σε σύγκριση με την Τσεχία, η Σλοβακία ήταν σε μεγάλο βαθμό μία υπανάπτυκτη γεωργική περιοχή. Μεροληπτικοί νόμοι είχαν εμποδίσει τους Σλοβάκους από να εισέρχονται στην πολιτική ή να αναλαμβάνουν διοικητικά αξιώματα. Η Σλοβακία, επομένως, δεν διέθετε μία πεπειραμένη τάξη δημοσίων υπαλλήλων. Η περιοχή είχε μία μικρή τάξη μορφωμένων επαγγελματιών, αλλά το ποσοστό αναλφαβητισμού της Σλοβακίας ήταν 14%· στην Τσεχία ήταν μόλις 3%. Οι διαφορές μεταξύ Τσέχων και Σλοβάκων δημιουργούσαν ανταγωνισμό μεταξύ των δύο σλαβικών ομάδων. Επιπλέον, οι Γερμανοί κάτοικοι της χώρας δυσανασχετούσαν με τον υποβιβασμό τους σε θέση μειονότητας εντός ενός σλαβικού κράτους.

Οι εθνικές εντάσεις ήταν ήδη εμφανείς το 1918, όταν οι ηγέτες του νεοσύστατου κράτους σχημάτισαν εθνική κυβέρνηση. Η Επαναστατική Εθνοσυνέλευση των 256 μελών, που άρχισε να κυβερνά την Τσεχοσλοβακία, στις 14 Νοεμβρίου 1918, περιελάμβανε μόνο Τσέχους και Σλοβάκους. Οι Τσέχοι βουλευτές ήταν αντιπρόσωποι που είχαν εκλεγεί το 1911, στις τελευταίες εθνικές εκλογές της προπολεμικής Αυστρίας. Οι εκλογικοί νόμοι της Ουγγαρίας είχαν αρνηθεί παρόμοια αντιπροσώπηση στους Σλοβάκους και καμία αντίστοιχη εκλογική περιφέρεια δεν υπήρχε στη Σλοβακία· επομένως, στη Σλοβακία δόθηκαν 40 έδρες και, αντί να εκλεγούν από τον λαό, όλοι οι βουλευτές της διορίστηκαν. Τον Μάρτιο του 1919, ο αριθμός των αντιπροσώπων της Σλοβακίας αυξήθηκε σε πενήντα τέσσερις. Εκτός από τον Τομάς Μάζαρυκ, το υπουργικό συμβούλιο περιελάμβανε τον πρωθυπουργό Κάρελ Κραμάρ, τον υπουργό εξωτερικών Έντβαρ Μπένες, τον υπουργό πολέμου Μίλαν Στεφάνικ και τον υπουργό υγείας Βάβρο Σρόμπαρ. Η μεταπολεμική Τσεχο-Σλοβακία και οι Σλοβάκοι έχασαν έναν σημαντικό ηγέτη όταν ο Μίλαν Στεφάνικ σκοτώθηκε σε αεροπορικό δυστύχημα, τον Μάιο του 1919.

Η εγκαθίδρυση μίας σταθερής εθνικής κυβέρνησης ήταν η μία από τις προτεραιότητες της προσωρινής κυβέρνησης· η άλλη ήταν η εξασφάλιση της Σλοβακίας. Μετά τον πόλεμο, η Σλοβακία βρισκόταν σε πολιτικό χάος και η επικράτεια του νέου κράτους απειλείτο από μία ουγγρική κυβέρνηση που ήθελε να διατηρήσει τα βόρεια εδάφη της. Ήδη από τις 4 Νοεμβρίου 1918, καθήκοντα διοίκησης της περιοχής ανατέθηκαν σε μία τετραμελή επιτροπή, με πρόεδρο τον Σλοβάκο Βάβρο Σρόμπαρ. Στις 10 Δεκεμβρίου, η Επαναστατική Εθνοσυνέλευση υπερψήφισε νομοσχέδιο που καθιέρωνε έναν πληρεξούσιο υπουργό για τη Σλοβακία, ο οποίος, μαζί με τους βοηθούς του, θα διαχειριζόταν την περιοχή. Ο Σρόμπαρ, ο πρώτος υπουργός, επέλεξε ως διοικητική πρωτεύουσα της Σλοβακίας τη Μπρατισλάβα. Πρώην καθολικός, ο Σρόμπαρ επέλεξε κυρίως Λουθηρανούς ως βοηθούς του. Από τα πενήντα τέσσερα άτομα που επελέγησαν, στη συνέχεια, για να αντιπροσωπεύσουν τη Σλοβακία στην Επαναστατική Εθνοσυνέλευση, 31 ήταν λουθηρανοί, 10 καθολικοί και 13 Τσέχοι. Η προτίμηση σε Τσέχους και λουθηρανούς αντί των καθολικών προκάλεσε την οργή του σλοβακικού καθολικού κλήρου και επέτεινε τόσο τα εθνικά, όσο και τα θρησκευτικά εχθρικά αισθήματα στη χώρα.

Το σύνταγμα της Τσεχο-Σλοβακίας, το οποίο ανακοινώθηκε στις 29 Φεβρουαρίου 1920, καθιέρωνε την κοινοβουλευτική δημοκρατία. Το σύνταγμα οργάνωνε επίσης ένα συγκεντρωτικό κράτος, με την πολιτική δύναμη συγκεντρωμένη στην κεντρική κυβέρνηση στην Πράγα. Η Εθνοσυνέλευση, το νομοθετικό σώμα της χώρας, περιελάμβανε τη Γερουσία και τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Ο πρόεδρος, εκλεγόμενος από την Εθνοσυνέλευση, θα κυβερνούσε από κοινού με το υπουργικό συμβούλιο. Παρά τις αναφορές στην «τσεχοσλοβακική» γλώσσα, η τσεχική και η σλοβακική καθιερώθηκαν, αμφότερες, ως επίσημες γλώσσες. Τα δικαιώματα των μειονοτήτων προστατεύονταν με νομοθεσία που επέτρεψε τη χρήση των τοπικών γλωσσών στα εκπαιδευτικά συστήματα και την τοπική αυτοδιοίκηση. Με την υιοθέτηση του συντάγματος του 1920, η σύνθετη ονομασία Τσεχο-Σλοβακία εγκαταλείφθηκε υπέρ της ενιαίας λέξης «Τσεχοσλοβακία». Αυτό έδινε προς τα έξω

την εντύπωση ότι η νέα χώρα ήταν ένα «τσεχοσλοβακικό» έθνος, όχι μία ομοσπονδία που ένωνε δύο ξεχωριστούς λαούς.

Πριν ακόμη το σύνταγμα του 1920 τεθεί σε ισχύ, ορισμένοι Σλοβάκοι αμφισβητούσαν την ιδέα ενός συγκεντρωτικού κράτους. Ο πατήρ Αντρέι Χλίνκα γρήγορα αναδείχθηκε ο κυριότερος υποστηρικτής ιδέας της σλοβακικής αυτονομίας εντός του ενιαίου κράτους της Τσεχο-Σλοβακίας. Ο Χλίνκα αναβίωσε το προπολεμικό Σλοβακικό Λαϊκό Κόμμα, τον Δεκέμβριο του 1918, και, έως την άνοιξη του 1919, είχε κάνει την εφαρμογή της Συμφωνίας του Πίτσμπουργκ βασικό άξονα του πολιτικού του προγράμματος. Στα τέλη του καλοκαιριού του 1919, προσπάθησε ανεπιτυχώς να μιλήσει στη Διάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων, όπου σκόπευε να εκθέσει την υποτιθέμενη κακομεταχείριση των Σλοβάκων εκ μέρους της νέας κυβέρνησης και να ζητήσει την υποστήριξη της διάσκεψης για σλοβακική αυτονομία. Όταν επέστρεψε στην Τσεχο-Σλοβακία, φυλακίστηκε για λίγο εξαιτίας της απόπειράς του. Η πράξη του Χλίνκα βοήθησε να τροφοδοτηθούν οι υποψίες που δεν έλεγαν να κοπιάσουν σχετικά με την αφοσίωση των Σλοβάκων στο νέο κράτος.

Οι διοικητικές και συνταγματικές αποφάσεις των αρχών της δεκαετίας του 1920 προέρχονταν από την επιθυμία ενοποίησης και σταθεροποίησης της νεογέννητης χώρας. Επίσης, πήγαν από την ανησυχία ότι η Σλοβακία, με τον πολυάριθμο εξογγρισμένο πληθυσμό της, θα μπορούσε να χαθεί προς όφελος της Ουγγαρίας, καθώς η κυβέρνηση της τελευταίας συνέχιζε την εκστρατεία να διατηρήσει τα ιστορικά εδάφη της. Επιπλέον, οι πράξεις της κυβέρνησης της Τσεχοσλοβακίας αντικατόπτριζαν την πεποίθηση ότι οι Σλοβάκοι δεν ήταν ακόμη ώριμοι για αυτοδιοίκηση και ότι οι Τσέχοι θα έπρεπε να αναλάβουν την κεντρική κυβέρνηση και να επιβλέπουν ταυτοχρόνως τις τοπικές υποθέσεις.

Η επαφή με την πολιτική και οικονομική πραγματικότητα της μεταπολεμικής Σλοβακίας προκάλεσε εντάσεις μεταξύ Σλοβάκων και Τσέχων. Ως αποτέλεσμα της πολιτικής της Ουγγαρίας, ελάχιστοι Σλοβάκοι διέθεταν εμπειρία στην πολιτική, τη διοίκηση ή τις επιχειρήσεις. Για να καλύψουν το κενό αυτό, αμέσως μετά τον πόλεμο, Τσέχοι μετανάστευσαν στη Σλοβακία για να καταλάβουν θέσεις ως δημόσιοι υπάλληλοι, δάσκαλοι, κυβερνητικοί γραφειοκράτες και δικαστικοί αξιωματούχοι. Αρχικά οι Τσέχοι έτυχαν καλής υποδοχής από τους Σλοβάκους. Όμως, η υπεροπτική συμπεριφορά την οποία επέδειξαν ορισμένοι Τσέχοι, ιδίως η περιφρόνησή τους προς τη σλοβακική γλώσσα, την κουλτούρα και τις παραδόσεις, σε συνδυασμό με τις προνομιακές θέσεις τις οποίες κατείχαν ορισμένοι από αυτούς στην τοπική διοίκηση και το εκπαιδευτικό σύστημα, προκάλεσαν δυσφορία και τη διατύπωση κατηγοριών για τσεχική επικυριαρχία.

Τελικά, η Τσεχία και η Σλοβακία λειτούργησαν ως ένα ενιαίο κράτος μέχρι την 1^η Ιανουαρίου του 1993, οπότε επήλθε το Βελούδινο Διαζύγιο και τα δύο κράτη ξεκίνησαν τη χάραξη της δικής τους ιστορικής διαδρομής.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Brock, Peter, *The Slovak National Awakening: An Essay in the Intellectual History of East Central Europe*, Toronto 1976.
- Dvornik Fr., *The Slavs in European History and Civilization*, New Jersey 1962.

- Kirschbaum, Stanislav J., *A History of Slovakia: The Struggle for Survival*, New York 1995.
- Macartney, C. A. *The Habsburg Empire, 1790–1918*, London 1968.
- Mannová, Elena, ed., *A Concise History of Slovakia*, Translated by Martin C. Styan and David P. Daniel. Bratislava 2000.
- Seton-Watson, R.W., ed., *Slovakia Then and Now: A Political Survey*, London 1931.